

ДОСВІД СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО СТРАХУВАННЯ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ І МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

АНОТАЦІЯ. Сільськогосподарське виробництво є одним із найризикованіших видів підприємницької діяльності. Важливо в сьогоdnішніх умовах дослідити досвід і моделі сільськогосподарського страхування в зарубіжних країнах, і можливості його використання в Україні, запропонувати напрями, за якими система аграрного страхування має розвиватися.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: сільськогосподарське страхування, страхування в зарубіжних країнах, моделі страхування, мультиризикове страхування.

АННОТАЦИЯ. Сельскохозяйственное производство является одним из наиболее рискованных видов предпринимательской деятельности. Важно в современных условиях исследовать опыт и модели сельскохозяйственного страхования в зарубежных странах и возможности его использования в Украине, предоставить направления, за которыми система аграрного страхования должна развиваться.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: сельскохозяйственное страхование, страхование в зарубежных странах, модели страхования, мультирисковое страхование.

SUMMARY. An agricultural production is one of the most risky types of entrepreneurial activity. It is important today's terms to investigate experience and models of agricultural insurance in foreign countries, and possibility of his use in Ukraine, to give directions agrarian insurance must develop.

KEYWORDS: agricultural insurance, insurance in foreign countries, models of insurance, multirisk insurance

Постановка проблеми. Сільськогосподарське виробництво є одним із найбільш ризикованих видів підприємницької діяльності.

У розвинутих країнах страхування — цивілізований спосіб мінімізації економічних ризиків і один із можливих варіантів забезпечення виконання зобов'язань, які мають виробники сільськогосподарської продукції.

Страховання є дієвою системою захисту майнових інтересів громадян і підприємців. Воно дає змогу підтримати соціальну стабільність у суспільстві, це важливий фінансовий інструмент регулювання економіки держави і забезпечення її національної безпеки. Виходячи із цього, страхованню у провідних країнах приділяється посилена увага. Про її сучасний стан свідчить величина активів страхових компаній.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Окремі теоретичні та практичні аспекти досліджуваної проблеми висвітлювали у своїх працях вітчизняні та зарубіжні учені: В.Д. Базилевич, В.В. Вітлінський, К.Г. Воблій, Н.М. Внукова, В.І. Грушко, О.Є. Гудзь, М.Я. Дем'яненко, В.П. Дубіщев, М.С. Клапків, С.А. Навроцький, С.І. Наконечний, С.С. Осадець, Д.В. Положенко, П.Т. Саблук, Л.М. Худолій, А.В. Чупіс, О.І. Ястремський та ін.

Постановка завдання. Важливо в сьогоденних умовах дослідити досвід і моделі сільськогосподарського страхування в зарубіжних країнах та можливості його використання в Україні, висвітлити напрями, за якими система аграрного страхування має розвиватися.

Виклад основного матеріалу дослідження. У деяких країнах послуги субсидованого сільськогосподарського страхування надаються через державні страхові компанії. На перший погляд, такий шлях розвитку моделей сільськогосподарського страхування сприймається як простіший (рис. 1).

Зазвичай як позитивний приклад систем «державного» сільськогосподарського страхування називають системи Канади і Японії, але не слід забувати, що уряди цих країн виділяють дуже значні кошти з державного бюджету для підтримки працездатності системи, до того ж, якщо говорити про Канаду, то там страхування здійснюється так званими «королівськими корпораціями», які лише умовно можна вважати державними структурами, бо вони працюють на ринкових засадах, а в Японії система сільськогосподарського страхування носить виключно протекціоністський характер і спрямована на забезпечення відтворення вітчизняного виробництва рису, яке має практично містичну цінність для японців, тому на це держава не шкодує ніяких коштів, попри всю нерентабельність виробництва рису. В інших же країнах державні аграрні страхові компанії збиткові й постійно вимагають виділення додаткової фінансової підтримки.

Рис. 1. Моделі страхування у сфері сільського господарства

Надання послуг субсидованого сільськогосподарського страхування через державні компанії зазвичай знижує інтерес приватних страховиків до аграрного страхування. Виробники також часто не задоволені якістю страхових послуг і обмеженою кількістю страхових продуктів (крім ситуації в Канаді). Перелік застрахованих ризиків у сільськогосподарського страхування програмах істотно обмежений, що не забезпечує достатньо ефективного страхового захисту аграріїв. Рівень збитковості таких систем досить високий і часто перевищує 100 %.

Аналогічна ситуація спостерігається у Греції і на Кіпрі. У цих країнах страхування сільськогосподарських ризиків є обов'язковим видом страхування для виробників. Послуги надають спеціалізовані державні компанії — ELGA у Греції й Agricultural Insurance Organization (AIO) на Кіпрі. Уряди країн змушені регулярно надавати фінансову підтримку ELGA і AIO у високозбит-

кові роки. Підтримка полягає у виділенні поворотних позик з державного бюджету. Ставки премій досить низькі. Компанії намагаються тримати ставки на мінімальному рівні з незначними коригуваннями після збиткових років. ELGA і АІО не можуть перестраховувати ризики на міжнародних ринках через високу вартість перестраховування (це пов'язано з тим, що ставки премій занадто низькі — значно нижчі від актуарно обґрунтованого рівня).

На сьогодні уряд Греції розглядає можливість переформатування системи субсидованого сільськогосподарського страхування. Очікується відмова від монополії державної компанії в сегменті субсидованого сільськогосподарського страхування у залучення приватних страховиків на засадах партнерської моделі за участю держави та приватного сектору. Страхування аграрних ризиків буде трансформовано з обов'язкового в добровільний вид страхування.

У Канаді сільськогосподарського страхування існує понад 60 років, і сьогодні є добровільним видом страхування для виробників. Уряд фінансує кілька програм у рамках комплексної масштабної програми з управління ризиками в аграрному секторі. Субсидії з сільськогосподарського страхування (яке є частиною загальної програми з управління ризиками) виплачуються федеральним урядом і урядами провінцій (непропорційно).

У п'яти провінціях були засновані так звані «королівські корпорації» з сільськогосподарського страхування, які працюють як звичайні приватні компанії, тобто на ринкових засадах. Особливістю є те, що королівські корпорації можуть при надзвичайних ситуаціях одержувати фінансову підтримку від урядів. Підтримка надається на поворотній основі. В інших провінціях програми субсидованого страхування запущені порівняно недавно, а послуги надаються спеціальними підрозділами міністерств сільського господарства провінцій.

Приватні страхові компанії в Канаді також пропонують страхові продукти з сільськогосподарського страхування, але зазвичай вони продають страхування тільки від пойменованих ризиків (град, вогонь). Мультиризикове страхування доступне лише через державні компанії. Королівські корпорації виконують усі процедури з субсидованого сільськогосподарського страхування самі, включаючи маркетинг, укладення договорів, огляди й процедури врегулювання збитків.

Деякі країни намагалися перейняти досвід Канади при розвитку своїх систем субсидованого сільськогосподарського страхування, але такі спроби були невдалими через порушення основ-

них принципів страхової справи й застосування ставок премії без проведення актуарних розрахунків. Крім того, подібна система вимагає дуже значних коштів, і більшість країн з перехідною економікою не здатні надати фінансування з державного бюджету в необхідному обсязі.

Слід зазначити, що програма субсидованого агрострахування в Канаді була запущена в середині ХХ ст. Після Другої світової війни в країні страховий сектор був розвинений недостатньо й деякі страхові компанії або відмовлялися надавати послуги з мультиризикового страхування, або не могли надати послуги потрібної якості. Це стало однією з причин того, чому уряд Канади прийняв рішення розбудовувати систему субсидованого сільськогосподарського страхування через королівські корпорації. Швидше за все, якби в Канаді приватні страхові компанії були більш розвинені в середині ХХ століття, то ця країна обрала б модель, яка в цей час упроваджена в США.

Розглянемо недоліки системи при страхуванні ризиків через державну аграрну страхову компанію. В Україні вже є певний досвід із функціонування державної страхової компанії. Однак у випадку, якщо уряд України вирішить обрати шлях створення державної аграрної страхової компанії (далі за текстом — ДАСК), яка буде одноосібно надавати послуги з субсидованого страхування, уряду потрібно бути готовим виділяти значні кошти для забезпечення діяльності такої компанії, зокрема, за мінімальними оцінками від 25 до 80 грн на рік для роботи мережі адміністративних офісів ДАСК в областях. Крім того, в перші 3—5 років ДАСК не зможе ефективно надавати послуги аграріям з кількох причин (кваліфікація персоналу, складності з адмініструванням, розвиток регіональної мережі та ін.).

За відсутності конкуренції якість послуг, швидше за все, буде на середньому рівні без стимулів до поліпшення. Крім того, в умовах здійснення аграрного страхування без участі приватного сектору в 5—10 разів подорожчає перестраховування на міжнародних ринках. Приватні компанії можуть перестраховувати ризик як у межах країни, так і на зовнішніх ринках, а державна компанія — лише на зовнішньому ринку, а це — додаткові витрати.

Також потрібно відзначити, високу ймовірність маніпуляцій (тобто шахрайства) при проведенні процедур з урегулювання збитків, оскільки буде складно контролювати роботу фахівців. Це призведе до високого рівня збитковості програми й стане постійним джерелом запитів на надання додаткового фінансування державою.

Крім того, Україні вкрай необхідні ефективні стандартні страхові продукти для різних культур і кліматичних зон. Розробка таких страхових продуктів (програм) потребує багато часу, кваліфікації, коштів. Помилка може призвести до величезних за обсягом виплат (так трапилося, зокрема, в Індії), а відмова від здійснення таких виплат через відсутність грошей у бюджеті підірве довіру аграріїв до страхування і до держави в цілому.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, сучасний стан розвитку системи аграрного страхування диктує потребу формування системного підходу до його розбудови. Системний підхід передбачає визначення та законодавче врегулювання форм взаємодії трьох головних учасників аграрного страхування — сільськогосподарських виробників, страхових компаній та уряду.

Виходячи з інтересів і можливостей учасників системи, центральна роль у ній має належати уряду, який, при реалізації державної політики підтримки аграрного страхування, забезпечує узгодження інтересів інших учасників системи та консолідацію їхніх зусиль, спрямовуючи їх на досягнення основної мети розвитку системи.

Дослідження дає можливість зробити висновок, що система аграрного страхування має розвиватися за такими напрямками:

- сприяння розвитку аграрного сектора, спрямоване на підвищення його спроможності впливати на процес розробки нових страхових продуктів і користуватися страховими послугами;

- удосконалення законодавства України, яке регулює надання страхових послуг аграрному ринку та надання сільськогосподарським виробникам державної підтримки зі страхування аграрних ризиків;

- інституційна розбудова, спрямована на зростання спроможності держави здійснювати свої функції у цій системі;

- стимулювання та сприяння розвитку й консолідації страхового сектора, спрямованого на підвищення його спроможності надавати кваліфіковані послуги аграрному сектору.

Здійснення запропонованих заходів із розбудови системи сільськогосподарського страхування в Україні шляхом ефективного використання державних ресурсів і максимального використання можливостей аграрного та страхового ринку, має привести до зростання стабільності сільськогосподарського виробництва та доходів сільського населення, як необхідних передумов стабільного економічного зростання країни та зростання добробуту її громадян.

Література

1. *Александрова М. М.* Страхування : навч. посіб. / Александрова М. М. — К. : ЦУЛ, 2002. — 208 с.
2. *Базилевич В. Д.* Страхова справа: [монографія] / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич ; рец. А. П. Румянцев. — 6-е вид., стер. — К. : Знання, 2008. — 351 с.
3. *Луцько В.С.* Стан і проблеми обов'язкового страхування посівів зернових культур / В. С. Луцько, О. В. Гайдук, О. В. Луцько // Економіка АПК. — 2004. — № 5. — С. 76—81.
4. *Гудзь О. Є.* До концепції розбудови системи агрострахування в Україні / О. Є. Гудзь // Економіка АПК. — 2006. — № 11. — С. 35—39.
5. *Осадець С.С.* Страхування / С. С. Осадець. — К. : КНЕУ, 2002.
6. *Мних М. В.* Розвиток теорії страхування у сучасних умовах / М. В. Мних // Економіка та держава. — 2009. — № 2. — С. 20—21.
7. *Шолойко А. С.* Принципи обов'язкового страхування в умовах ринкової економіки / А. С. Шолойко // Економіка АПК. — 2009. — № 10. — С. 74—76.
8. *Якубович В. А.* Використання міжнародного досвіду в процесі розбудови системи аграрного страхування в Україні: досвід Іспанії / В. А. Якубович // Економіка АПК. — 2007. — № 6. — С. 139—143.

Статтю подано до редакції 01.10.2012 р.

УДК 368.9.06

Артюх Т.М.,
канд. екон. наук, доцент,
професор кафедри страхування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ: НЕОБХІДНІСТЬ, ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

АНОТАЦІЯ. Статтю присвячено дослідженню передумов медичного страхування в Україні, аналізу його сучасного стану, проблем і перспектив подальшого розвитку.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: охорона здоров'я, добровільне медичне страхування, обов'язкове медичне страхування, страхові компанії, медичні послуги.

АННОТАЦИЯ. Статья посвящена исследованию предпосылок медицинского страхования в Украине, анализу его современного состояния, проблем и перспектив дальнейшего развития.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: охрана здоровья, добровольное медицинское страхование, обязательное медицинское страхование, страховые компании, медицинские услуги.